

TOMPA MIHÁLY VALLÁSI ÉLMÉNYÉNEK TANULSÁGAI EGYKOR ÉS MA

IMRE LÁSZLÓ

Tompa Mihály kálvinizmusáról, aki már csak lelkipásztori hivatása miatt is szembenézhetett a vallási érzés korabeli formáival és dilemmáival, mindmáig némileg leegyszerűsített kép él az irodalomtörténeti köztudatban, mintha az élet nagy kérdéseire a vallás vígaszával (hogyan ne mondjuk: közhelyeivel) adott válaszok szférájában megmaradva a falusi pap képzetkörén és szemhatárán belül lelt volna nyugalommal. Ez már csak elvileg sem lehet így, legalábbis ha hitelt adunk Klaus Douglas tételének, mely szerint „A protestantizmus megerőltető létforma. Egy katolikus egyház önértelmezéséből fakadóan képes rá, hogy külső formáit illetően is történelmet átfogó, univerzális és egységes maradjon. A protestantizmus ezzel szemben egészen másként működik. Állandóan meg kell újúlnia... Ha közös hullámhosszon akar maradni korának emberével, alkalmazkodnia kell az éppen adott kor külső formáihoz.”¹ Nos, Tompa nagyon is „közös hullámhosszon” kívánt maradni korának emberével, erre azonban politikai, nemzeti, irodalmi, ideológiai meghatározottságainak keretén belül törekedett.

„Van, aki a vallásos kijelentés látnoki felismerőjének tartja, de van, akinek a szemében nem más, mint a racionalizmus hitetlen képviselője.” – írta Tompa vallási élményének egyetlen monográfiája, Erdélyi Dezső 1940–ben.² Árvaságával, különböző természetű és szintű frusztráltságával magyarázta a költő vallási fogékonyságát, vitatható módon. Abban viszont igaza lehet, hogy az anyagi biztonság, a falusi parókia nyújtotta nyugalom igényének is szerepe lehetett abban, hogy a harmincéves, rendkívül sikeres költő a lelkeszi hivatást választotta. Monográfiája ennek negatív következményeiről is szól: „hitének nincs igazi mély, egzisztenciális alapja, s így vallásossága elsekélyesedik, s hangulatkereszténységéig süllyed.”³ Az ítélet azonban túlzottan szigorú, s nem számol kellő mértékben a XIX. századi viszonyokkal, amikor a megingatatlan vallási meggyőződés a felvilágosodás racionalizmusával él együtt.

Életrajzi tény, hogy a teológia nem nagyon érdekelte, ilyen tárgyú könyveket nem is szerzett be. Az egyházzal, mint intézménnyel és feletteseivel sem sokat törődött, a neki felkínált esélyeket nem vállalta el, egyházkerületi gyűlésekre, ha tehetett, nem járt el.

---

¹ DOUGLAS, Klaus: *Az új reformáció. (96 tétel az egyház jövőjéről)*. Bp. 2002. 63.

² ERDÉLYI Dezső: *Tompa vallásossága*. Bp. 1940. 3.

³ Uo. 54.

Nagyon komolyan vett viszont nemes ideálokat, az evangéliumot leginkább etikai szempontok szerint magyarázta, s prédikációinak mai olvasója arra sem feltétlenül jön rá, hogy a szerző kálvinista. Így azután az ún. racionalista igehirdetők közé szokás sorolni, aki úrvacsorai prédikációiban inkább a kenyérről és a borról szól, mint a csodás átlényegülésről. Nemcsak a másvallásúakkal kapcsolatos ellenszenvnek nincs nyoma nála, hanem a *Haldokló mellett* című versében még hitetlen vitapartnerének igen rokonszenves voltát is hangsúlyozza: „*Ösmerem a jámbor, becsületes, / Kevésszavú, de nyájas férfiút.*”

Hogy a 19. század derekán járunk, s hogy Tompa a közösséggel „*egy hullámhosszon*” van, az prédikációinak demokratikus indítatásából is kiderül. A *templomban* című elmélkedésében írja: „*Íme a gyenge s a nyomorék, a rongyokkal fedett koldus egyesíti imáját a hatalmaséval, az előkelőével...*” A könyv című fohászában a vallás valamiféle egyetemes részvétellel válik azonossá: „*Mily magasztos és emberhez méltó: midőn a szív mások szenvedését is átérzi, magáévá teszi: azt megosztani, enyhíteni kívánja, s erről mint kezes megjelenik a szemben a részvevő köny.*” Nem parttalanítja, inkább közös hullámhosszra hozza vallási meggyőződését korának (egyébként roppant nemes és humanus) liberalizmusával. Egyik pünkösdi prédikációjában (*Lelki ittasság*) a reformkori közösségi magatartást emeli fel, szembeállítva a tunyasággal, közömbösséggel, eszménytelenséggel: „*Beszélhetni aztán ennek, akár a szent apostolok első pünköshti nyelvén: hogy senki nem teremtett magának egyedül, hogy szeretnünk kell felebarátainkat; hogy áldozni a közjéért, hazáért, vallásért, jövődőért: kötelesség!*” Olyannyira követi a legújabb eszmeáramlatokat, hogy *Határsértések* című egyházi beszédében még a szocialisztikus tanokkal folytatott polémiát is vállalja, bírálva a társadalmi rendet fenekestől felforgató, egyenlőség-eszmét hirdető tanokat.

Abban is a kor feltételezett „*felvilágosult*” keresztyénéhez szól, hogy nem a csodákra figyel, inkább a vallási élményeket olyasfajta irracionális-költői szférába emeli, amely nem zavarja a „*tanult*” embert sem. Az *Ima az év utolsó estvéjén* úgy fogalmaz, hogy ne dogmatikai, hanem élményi megközelítést adjon: „*Oh megfoghatatlan valóság! mi vagy Te, s mik vagyunk mi? Te fény, mi árnyék. Te tökély, mi gyarlóság. Te erő, mi gyengeség. Te valóság, mi tünemény. Te tenger, mi buborék. Te függetlenség, mi korlátoltság. Te teljesség, mi hiányosság. Te harsogó szózat, mi gyenge visszhang. Te öröklét, mi a pillanat.*” Tompa fő törekvése az, hogy senki ne idegenedjék el a vallástól, senki számára ne lehessen szembeállítható a vallás és a természettudomány igazsága. *Tudás, hit* című beszédében céloz a terjedő vallástalanságra: „*Sokan azt mondják ma: a vallás a tömegnek való, én azon felül emelkedve vagyok.*” Tiltakozik az ellen, hogy a tudományt, a technikát a vallással szembe lehessen fordítani, hiszen a vallás olyan igényeket elégít ki, amire a természettudomány alkalmatlan: „*csak gyarákig, s gőzgépekig terjed-e a mindenség? Megtalálja-e ezekben a lélek valódi helyét, célját, kielégíttetését? Oh épen nem! sőt valamint érzem, hogy nem csupán érzék, ideg és vér vagyok, hanem valamely felsőbb erő: szellem, lélek lakozik bennem, mely nemcsak hogy egy részemet, de jobb részemet teszi... úgy tudom, hogy azon világon kívül, mely érzékeim alá esik, egy magasabb, tágasabb s tökéletesebb erkölcsi világ van, melynek lelkem által vagyok halhatatlan polgára.*”

Közel áll ez ahhoz a felfogáshoz, amely Gyulai tragikumelméletében, s általában az Arany-Csengery-kör egykor obektív idealizmusnak nevezett erkölcsi világrénd eszméjé-

ben nyilatkozott meg, s amely a vallás transzcendenciáját nem tagadva erkölcscentrikus maradt. Amely kevéssé részletezik a felvilágosult világképnek látszólag ellentmondó képzeteket, éppoly ingerültté teszi őket a természettudományra hivatkozó ateizmus. Arany János a *Honnan és hová?* című versével vitatkozik a lélek halhatatlanságát tagadó „tudomány”-nyal, ahogy *Az ember tragédiája* is nyílt polémia a kortársi vulgáris materializmussal. A XX. században majd sokszor szóba kerül, hogy a legmagasabb színvonalú természettudományos szemlélet nincs ellentétben a keresztyén tanokkal, amit a legnagyobb természettudósok példája igazol Pavlovtól Einsteinig. Tompa érvelése hasonló: „*Hogy tudás és hit szépen párosulhatnak, mutatja a tapasztalás, a történet: a legnagyobb bölcssek, kik magas tudással bírtak, hívők valának.*” Tompa tehát, látszólagos egyszerű tradicionáliszmusa mellett is, sokmindent vállal a protestantizmus „*megerőltető létfelméreté*”-ből, megelévenit, aktualizál, racionálisan érvel, nem monoton módon ismételveit.

Lelkészi hitvallását úgy fogalmazza meg Hanván 1851-ben tartott székfoglaló beszédében (*A pap a templomban és a templomon kívül* címmel), hogy céljaival bármely vallású, sőt világnézetű, politikai pártállású hívei is egyetérthettek. Vázlata:

„*Akarom I. hogy bölcssek legyetek a jó dolgokban, ártatlanok a gonoszokban, II. elmondom: miképpen akarom ezt elérni? III. kiknek segedelmére számolok ebben?*” Több versében, például a *Levél Pogány Karolinához* címűben is vall eme szándékáról: „*Én az egyszerű nép öre vagyok.*” A homiléta és a költő Tompa egészen átfedi egymást pl. a *Feddés* című költeményben és sok más esetben. Ugyanakkor természetes, hogy a lírai megszólalás magányában kételyei, vívódásai inkább megszólalhatnak, mint a szószéken. Ezenközben a 19. századra sok szempontból meggyengülő, hatását veszítő igehirdetés költő voltától nyer ihletet. Ugyanis Ravasz László szerint a 19. századra „*meghódította a lelkeket a természeti vallás, amelyet Kant óta valami komoly, száraz, de ragyogó moralizmus egészített ki. Eszerint az emberi léleknek kívánsága, öröksége, nemeslevele az, hogy megismerheti Istent, mint bölcs gondviselőt, s józan eszének, szívébe plantált nemes ösztöneinek sugalmazására magát szakadatlanul fejlesztve, az erény útján egy olyan erkölcsi tökélyre tehet szert, amely ideleenn boldoggá teszi, az emberi nemet előbbre viszi, és a halál után az örök életet biztosítja. Ez maradt meg a XIX. század elejére a reformáció ropant örökségéből. Pál apostol, Szent Ágoston, Kálvin, Luther, Pázmány ellentététől feszülő, dinamikus és transzcendens tanításaiból megmaradt ez a néhány száraz levél, egy rendkívüli tenyészetből egy maroknyi herbatea.*”⁴

A költő Tompa valláshoz fűződő viszonya kezdettől tartalmazza a differenciált, az egyénített élmény többletét. A *Harangszó* című versben nagyszerű művészi telitalálattal a messzehangzás sokféleségéhez kapcsolja hitének polifóniáját. Egyrészt:

Teremtő Isten! hova tekintek,
Hol ne lássam hatalmatod.

Másrészt:

---

⁴ RAVASZ László: Utóhang. = *Tompa Mihály összes művei*. Bp., é. n. Franklin, 1482-1483.

A kétkedés, e barna denevér,
Hozzám jöve s szárnyára vett.

Vallási élményének elevenségét tanúsítják szélsőségei, hogy gépiesen elfogadott és vallott-hirdetett tételek helyett olyan vehemenciával vívódik, mint majd félszázad múltán Ady. Aranynek írja: „*Én senki és semmi vagyok, de mégis vagyok valaki: mesterségem, kenyérkeresésem mártírja; a templomba kell jánom, papolnom, halottat temetnem! Dicsérem a halottat, beszélek az Isten jóságáról a szomoró feleknek: aki bölcsen tette, amit tett; vigasztalom a megkeseredett szívűeket stb. stb.; aztán jót nevetek a sors e gyalázatos szatírjáján, úgy hogy ez a legnyomorultabb, legszerencsétlenebb teremtés, akit én feleségemnek, szeretett feleségemnek nevezek: ijedten veti rám beesett szemét, gondolván, hogy tán megtévelyodtam.*” Örök keserűsége, két kisfiának halála (ami miatt többen Jóbhoz hasonlították) időnként elviselhetetlenné tette számára a szertartások motorikus elemeit. Lehetek nézeteiben és gyakorlatában az orthodoxiához közelálló elemek, de az azonosulás minimumától a maximumáig oda-visszajáró levélbeli és versbeli megnyilatkozásai az autonóm, felvilágosult 19. századi ember tépelődéseivel rokonítják.

Hangulati mélypontjait verseiben is igyekszik reménnyel és hittel ellensúlyozni, mint például a *Tomácomon* című versben, melynek halálvágya (erkölcsi mélypontként) akár az öngyilkosság szándékáig terjedhet:

Végtére elborul s nyomasztó nagy éj lesz;
A levert lélek egy sötét vágynak érez:
Nem élni, nem élni!
De egy-egy csillag gyúl a felhőkben távol,
Fellobanó fénye lelkünkig világol,
Remélni! remélni!

Halálvágyó versei (*Kedves vendég, Bár még..., Téli reggel, A kísértő*) végig hű barátját és levelező társát, Arany Jánost is megijeszítik, annál is inkább, mert ő maga is – szilárd kálvinizmusa mellett is – hasonlóképpen jut el végletes ellehetetlenülésekhez, például a *Mint egy alélt vándor* című versében:

De kopár, sivatag jövöm láthatára:
Mért fussak felé, ha nem ígér enyhülést!
Megtompult kebellem, szemeim bezárva,
Óhajtom magamra a megsemmisülést.

Tompának már csak ilyesféle szörnyűséges tusakodásai is amellettszólnak, hogy képzelenség őt a rutinszerű lekipásztori életfelfogás egyhúru poétájának tekinteni.

Bár még... című versének csakugyan megdöbbentő sorai vannak:

Hordoz mélység fölött, átkos kietlenül,
Magam oly egyedül s elhagyva képzelem!
Hánykódó lelkeket mi így meglátogat:
Semmisülni vágyó öngyilkos gondolat...

Erről írja Tompa verskötetéről szóló bírálatában Arany sokszor idézett óvását: „*oly mélység fölött lebeg, hol féltjük – az embert. Állítson a költő keresztet az ily örvény felé, s*

óvakodjék ott jární.⁵ Hasonló módon szokatlanul, rendhagyó módon „nyitott” a *Haldokló mellett* című költemény. Egy hitetlen haldokló vitába száll az égi vigaszt kínáló lelkésszel, akin őszinte megrendülés uralkodik el. Szili József, aki egyébként is újszerű módon értekezik Tompa lírájának dialogicitásáról (ez is ellentmond a biedermeier felszínességéről hangoztatott elmarasztaló megítélésének) hit és hitetlenség vitáját eldöntetlennek véli: „S az eseményt lezáró csendben, amely a költeményt a kérdés félelmetes csendjével köti össze, a változás széllebbenés képében jelentkezik, mely egyszersmind a túlviláginak sejtethető jelenés bevezetése is: „S némán ülve az éji csendben ott / Széllebbenést gondoltam érzeni.” A költemény mesteri befejezése: a töredék gondolatok szétszórása, s a pont nélkül hagyott utolsó sor jelzése, hogy nincs, nem lehet vége a töprengésnek:

Elmémre sok nagy gondolat toltult,
Élet s halál, lélek s test, öntudat
Örök bíró... ítélet s fizetés⁶

Utóbb szavá is tették, hogy Tompa halotti beszédeinek fogyatékosága, hogy „a feltámadás hite nem elég erős benne, s a halhatatlanság gondolata nem játszik központi szerepet.”⁷ Valójában a 20. századi filozófia kopernikuszi fordulatát hozó hermeneutikai megközelítés szellemében éppen hogy a különböző autonóm befogadók számára adja meg azt az esélyt, hogy mindjűk saját diszpozíciója felől értse meg a feltámadás és az örök élet kérdéseit. A keresztyénység alapelvei többféle, egymást ki nem záró értelmezésének 20. század végi felfogása annyiban nyer igazolást nála, hogy nem merev és szószzerinti, hanem lényegszerinti interpretációra törekszik.

Egyik legizgalmasabb verse az *Isten akaratja*. A vallástól remél vigaszt, de bevallja: nem érti Isten szándékát. Kételyeit utóbb a „salak” lázadásának minősíti, hogy a vers a másvilágon találkozás reményével enyhüljön meg a befejezésben. Arany ehhez is konzzenziális kommentárt fűz: „első tekintetre csupa reflexiónak tűnik a téma fölött, meg kell nyugodjunk isten akaratában”, alaposabban olvasva azonban kiderül, hogy „a költő csak akar, de nem tud megnyugodni, s hogy a költemény forrása nem a fejben támadt, hanem odalenn sötétlik egy a szív fenekén rejlő fájdalom, melyet semmi bölcsesség, még a hit sem képes eloszlatni: fiát siratja ez a bölcselkedő.”⁸ (Dávidházi Péter a *Bár még* kapcsán rámutat, hogy „Arany nem valláserkölcsi, világnézeti értékek elbizonytalanodása fölött mond *ítéletet*, hanem az embert *félti*.”⁹)

S. Varga Pál líratörténeti monográfiájában *Kísérletek a világvesztés következményeinek elhárítására* cím alatt tárgyalja azt a manővert, amit *A tudatos önáltatás* címszó alá sorol. Ezen belül a *Haldokló mellett* című versét említi, melyről azt írja, hogy Tompa nem

⁵ ARANY János: *Tompa Mihály költeményei*. = ARANY János: *Tanulmányok és kritikák*. Debrecen, 1998. 455.

⁶ SZILI József: *Hogy tempóz Tompa*. = Irodalomtörténet, 1995. 4. 501.

⁷ ERDÉLYI Dezső: i. m. 51.

⁸ ARANY J.: i. h.

⁹ DÁVIDHÁZI Péter: „*Húnyt mesterünk...*”. Bp. 1992. Argumentum, 269.

tud magabiztosan térni vissza a megtámadott világkép menedékéhez.¹⁰ Ravasz László az ilyesféle bizonytalanságot a korszak gyakorlatával magyarázza: a kor világnézete „élesen széjjellartotta az Igét és az életet: az Igét a gyülekezeti istentisztelet keretei közé rekesztette, és mint valami beszédceremóniát, hallható szertartást, csírátlanitotta. Az életet, a nyers, tragikus életet pedig nem Isten prófétái Igéjével, hanem a józan belátás, világos értelem, a fáradhatatlan felvilágosítás eszközeivel próbálta alakítani és kormányozni, természetesen igen kevés sikerrel.”¹¹ Tompa eredményesen és komolyan végzett lelkipásztori munkája és hitvallása mellett levelezésében és verseiben nem hallgattatja el, ha a „nyers, tragikus élet” kér szót:

Ezernyi köny s nyomor mégis honnét van itt...!?
– Uram, nem érthetem a te akaratod! –

A *Biblia*, természetesen, költőként is meghatározó élménye, életigazságai és témái, költői eljárásai és szókészlete egyaránt döntő hatással van rá, ám a kifejtés legtöbbször aktuális, sőt politikai célzatú. Mindenki számára nyilvánvaló lehetett a *Herodes* című versének zsarnokellenessége, A *kísértő*-ben a Bach-korszak csábításaira utalt, a *Sámson* a októberi diploma körüli viták idején a nemzet erejét fenyegető veszélyre, az *Új Simeon* a szabadság eljövételének reményére. Ezeknél a tematikai, allegorikus kapcsolódásoknál talán fontosabb, hogy „azon rejtett célzatok, metaphorás képek, meg-megáradó gondolat-alakzatok, jelképes mondatok, symbolikus kifejezések, amelyek a bibliai előadást jellemzik, egyéni s költői lelkével valódi összhangot keresnek és találnak.”¹²

Versének és vallási elmélkedéseinek közvetlen összefonódására mutat, hogy prédikációiba időnként beleszővi verseit, versformában idézve is, de arra is van példa, hogy prózai átíratban. Az *Olajág* című kötetébe gyűjtött egyik fohásza például prózában ismétli meg *Őszi tájnak...* című lírai remeklésének gondolatmenetét: „erőszak nélkül válik el a megsárgult lomb az ágtól, fájdalomtalanul hajlik sírja felé a szép napokat átdíszlett virágbozorkor; a lét és nemlét közötti szomorú küzdelem ismeretlen itt; s mint az éneklő hatlyút legédesebb dala közben lepi meg a halál: a föld haldokló szülőltihez enyelgve közelít a vég. Oh, lehet-e meghalni szebben?” (Ez utóbbi már szó szerint a verssor.) Kétségtelen egyébként (mint erre többen rámutattak), hogy megjelentetett prédikációi kora legkiválóbb egyházi szónokai közé emelték. Sikeresen került el a mechanikus, visszatérő ismételtetéseknek, pl. a világ korholásának veszélyét¹³. Többnyire a kereszténység általános erkölcsi elveit boncolgatja, ritkábbak felekezeti természetű megnyilatkozásai. (Korai, 1847-es, *A reformáció áldásai* című tanulmányában három dolgot emel ki: a lelkiismereti szabadságot, a tiszta erkölcsöt és a polgári jólétet.¹⁴)

Tompa Mihály mindeme említett megtorpanása, kételye mellett is legkiterjedtebb életművű kálvinista költőnk, akinek megingásai igenlő álláspontját hitelesítik, mert megmutat-

¹⁰ S. VARGA Pál: *A gondviselésíthtől a vitalizmusig*. Debrecen, 1994. 114–115.

¹¹ RAVASZ L.: i. m. 1484.

¹² VÁCZY János: *Tompa Mihály életrajza*. Bp. 1913. 103.

¹³ KÉKI Lajos: *Tompa Mihály*. Bp. 1912. 136.

¹⁴ ERDÉLYI Dezső: i. m. 41.

ják, hogy nem mindenért beletörődéssel hálálkodó, hanem autonóm módon eszmélkedő lélek. Nem jár meg Baudelaire-re, Verlainre-re emlékeztető mélységeket, a bűn és önundor poklait. Legtöbbször az értelmet is hite indoklásához hívja segítségül:

Hajolj meg a *változhatlan* előtt. –
A bőszi vihar, mint óriási bárd,
Kettészakasztja a dacos fenyőt,
De a meghajló fűszálnak nem árt.

(*Nőmnek*)

Bizonyossága nem magára erőltetett önfegyelem, hanem (legszebb verseiben) szárnyaló érzéseinek végtelenbe lendülése:

Isten magas, szép mennye...! Majd ha
Repülni gát nélkül lehet,
Dicsőségét, titkát óhajtva
Oda lehellem lelkemet.

(*Alant és fent*)

A vallási bizonyosság szinte mindig természeti és emberi érvekbe, képekbe, kapcsolatokba fogózik:

Ha lelkem a sötét jövőbe néz:
Kiköltözik belőle hit, remény,
És pusztán áll, mint egy elhagyatott
Kápolna a vadonnak közepén.

Oh hölgyem! csüggedt lelkem boldogabb
Idők reményivel karoljad át, –
Miképp a repkény zölden folyja be
Az ó kápolna ingatag falát.

(*Oh hölgyem...*)

Az *Isten akaratja*, melynek vergődéséről oly tapintattal értekezik Arany bírálatában, végül is nem jut el a megnyugvásig:

Hogy a sír hús gypén nyugtatva homlokom,
Higgyek, reméljek, s ezt lehessen mondanom:
Hogy elvesztettem itt, majd megtalálom ott...!
Legyen meg hát Uram, te szent akaratod.

Nincs ebben a megnyugvásban semmi hamis, a számára lehetséges egyetlen vigaszt addig a fokig tekinti megoldásnak, ameddig őszintén teheti.

Ez Tompa vallásos költészetének igazi értéke. A korabeli magyar vallásos költészethez (pl. Fejes Istvánhoz) képest igazi értéke önmagának felelő dialogicitásában lelhető fel. Mer beszélni kétségeiről és halálvágyáról, de nem restelli időnként megvallott, visszanyert bizonyosságait sem. Útja és hangváltásai jellemzőek a XIX. századi keresztény vál-

ságaira és bizonyosságaira, s mindezt alkatához igazodó módon, teljes szélességben szólaltatja meg. Így aztán nemcsak a magyar vallásos líra legbecesebb darabjai közt van helye verseinek, hanem jelentősége olyasfajta mentalitástörténeti rekonstrukciók esetén is számba veendő, melyek az egyházi író és a költő megnyilatkozásait faggatva arra keresnek választ, amiről jó félévszázada nem nagyon esett szó.

Kelemér, ref. templom. Balra, egy fenyőfa által kissé takarva a Tompa Mihály Emlékház, elől, a kerítés mellett a költő mellszobra.